

Ledare

Andréas Olsson

Apropå tidlöshet

Det var nog snopet, den där augustidagen 1628, då *Vasa* plötsligt kantrade och sjönk. Föreställ er den chock och den förtvivlan som alla de människor som samlats för att se skeppet på sin jungfrufärd måste ha upplevt. *Vasa* var ju som en osänkbar kronjuvel!

I 600-talets stora kravellbyggda skepp var den tidens kanske förnämsta konstruktioner. De var inte bara livsfarliga bestyckade vidunder eller stor ingenjörskonst, de var också påkostat utsmyckade. De användes inte endast som trupptransportörer eller krigsskepp. Skeppen låg under stora delar av året vid kaj och måste där ha varit rejäla utropstecken. Katastrofen 1628 var inte bara en stor PR-förlust – bedrövelsen måste ha varit demoraliserande på alla fronter.

Visst är det underligt att berättelsen om *Vasas* förlisning aldrig blivit ett skådespel eller en opera! Särskilt en opera vore passande, eller hur? *Titanic* fick en påkostad Hollywoodproduktion, och jag föreställer mig gärna en sjungande huvudrollsinnehavare som förtvivlad klamrar sig fast vid en överkligt långsamt sjunkande *Vasa*.

För detta är ett "grekiskt drama". Man bygger ett skepp, men det byggs av övermod, människornas hybris. Med den oväntade kantringen faller Gudarna sin dom. Hur förlisningen nu gick till. Vet vi verkligen det? Det finns ju faktiskt en gråzon mellan felbyggnad, som är den gängse tolkningen, och handhavandefel. Vi kanske har ett "grekiskt drama", med det ståtliga men felproportionerade skeppet, för att vi själva skapat det? Idén om felbyggnad fungerar nämligen bra ihop med grekisk hybris – tänk bara på skeppets synbart övermodiga storlek och höjd, både då som nu.

Föreställ er nu april 1961 och vraket *Vasa* som reser sig upp genom vattenytan. Detta är, och kommer förmodligen alltid att vara, ett arkeologiskt bärgningsprojekt utan dess like. Vraket var ju helt skrovhelt! Detta var ett kostsamt riskprojekt, och skulle projektiden ha lagts fram idag istället för på 1950-talet så hade Vasamuseet troligen inte existerat. *Vasas* vrak är museivärlden kelgris. Lämningen har blivit ett monument över historiens äkthet. Tidlöshet man kan ta på!

Därför har vi återigen ett "grekiskt drama". Att vraket inte kommer att finnas kvar för alltid, har vi inte behövt reflektera över, men med svavelsyraangreppen har vi ett påtagligt förebådande. Vraket får omvärderas: från att symbolisera tidlöshet till att bli ett förgänglighetens monument. Fast dramaturgin är en annan – förebådandet kommer tidigt. Vi vet hur det kommer att gå, men hoppas ändå.

Vasa är en märklig träkonstruktion. Dess ekplankor tycks vara sammanfogade av allt det där som gör oss till människor. Därför verkar vraket kunna få historien att skriva sig självt. Vi får vara aktsamma så att *Vasa* inte lättar, lyfter från sin vagga i museet och kantrar – igen.

I väntan på dramats upplösning – håll till godo med läsningen av detta nummer av *Marinarkeologisk tidskrift* som har *Vasa* som tema. Marinarkeologiska sällskapet har med ideellt arbete sammanställt temanumret, men det är med Föreningen Vasamuseets vänners ekonomiska stöd som tidskriften har kunnat tryckas.

Ett stort tack till Föreningen Vasamuseets vänner för samarbetet!

Andréas Olsson är ordförande för Marinarkeologiska sällskapet och doktorand i arkeologi vid Göteborgs universitet